

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική

«Σενάριο Β: Η Ελλάδα ανακοινώνει την ΑΟΖ της σε ολόκληρη την επικράτειά της στον ΟΗΕ και σε όλους τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς. Ποιες είναι οι πολιτικές, στρατιωτικές, στρατηγικές συνέπειες, μιας τέτοιας απόφασης. Ποια είναι τα σενάρια που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική»

Ευάγγελος ΞΗΝΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Αθήνα, Μάρτιος 2013

Στον Πέτρο και στη Μαργαρίτα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 5
Α΄ ΜΕΡΟΣ	
Το Νομικό Πλαίσιο για την Ανακήρυξη της Ελληνικής ΑΟΖ	σελ. 6
1. Το Διεθνές Δίκαιο	σελ. 7
2. Η Εσωτερική Έννομη Τάξη	σελ.10
Β΄ ΜΕΡΟΣ	
Ο Αντίκτυπος της Ανακήρυξης της Ελληνικής ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο	σελ. 12
1. Οι τουρκικές διεκδικήσεις	σελ.12
2. Η στάση των «μουσουλμανικών» όμορων χωρών	σελ. 15
α) Το ενδοαλβανικό κομματικό εκκρεμές	σελ.15
β) Η αραβική όχθη της Ανατολικής Μεσογείου μετά το πέρας της «αραβική άνοιξης»	σελ.17
i. Η μετά Καντάφι Λιβύη	σελ. 17
ii. Η υπό την μουσουλμανική αδελφότητα Αίγυπτος	σελ. 18
3. Η «μνημονιακή» Κύπρος	σελ. 19
4. Η ελληνο-κυπριακή ΑΟΖ υπό το φέγγος του άστρου του Δαβίδ;	σελ.21

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Η εμπλοκή των «Παγκόσμιου Βεληνεκούς Παικτών» στην Ελληνική ΑΟΖ	σελ. 24
1. ΗΠΑ	σελ. 24
2. Ευρωπαϊκή Ένωση	σελ. 27
3. Ρωσία	σελ. 29

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Επιμύθιο της Ελληνικής ΑΟΖ	σελ. 32
-------------------------------	---------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

σελ. 36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

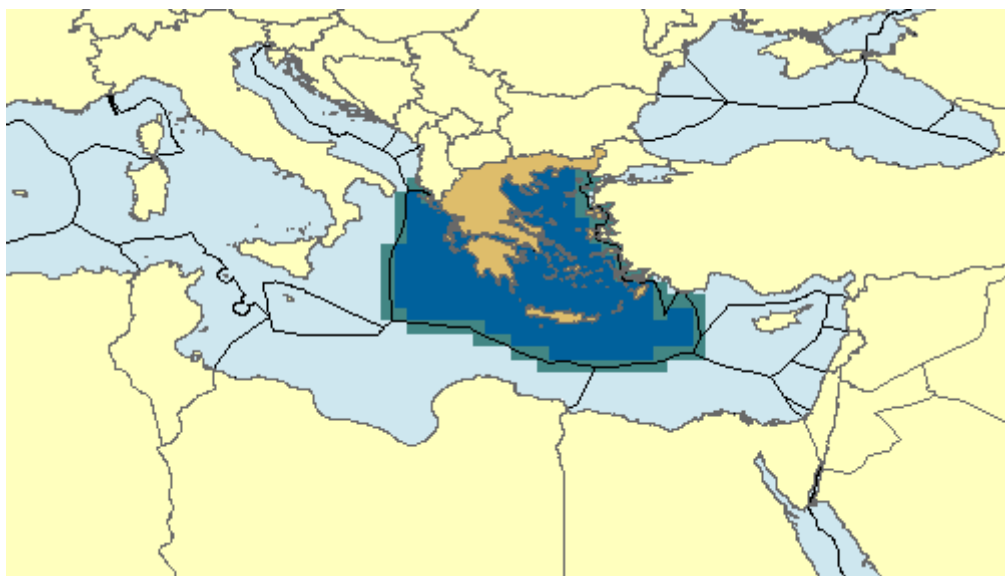
Η παρούσα μελέτη, συντασσόμενη στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού ερευνητικού προγράμματος του «Κέντρου Αριστείας Jean Monnet» του ΕΚΠΑ και δη υπό τη θεματική ενότητα «Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική – Έξοδος από την Κρίση» έχει ως θέμα την ανάλυση ενός σεναρίου εργασίας, κατά το οποίο η Ελλάδα θα προχωρούσε μονομερώς στην ανακήρυξη της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (εφεξής ΑΟΖ).

Υπό αυτό το πρίσμα, επιχειρείται αρχικά η όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη παρουσίαση του διεθνούς νομικού πλαισίου αναφορικά με μια ενδεχόμενη ανακήρυξη της ΑΟΖ από την Ελλάδα, ενώ στην συνέχεια ακολουθεί η ανίχνευση των πολιτικο-οικονομικο-στρατιωτικών συνθηκών που επικρατούν την τρέχουσα περίοδο στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου με στόχο τη νηφάλια καταγραφή των πιθανότερων συνεπειών κατόπιν των ενεργειών της ελληνικής πλευράς επί του συγκεκριμένου ζητήματος.

Καταλήγοντας, η επί του πεδίου έρευνα σχετικά με το ενδεχόμενο της μονομερούς ανακήρυξης την ΑΟΖ πλαισιώνεται από τα συμπεράσματα και τις προτάσεις του γράφοντος στον άξονα σύνδεσης της ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ με ζητήματα της ευρύτερης γεωπολιτικής.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Το Νομικό Πλαίσιο για την Ανακήρυξη της Ελληνικής ΑΟΖ

Χάρτης Ανατολικής Μεσογείου με χάραξη των ΑΟΖ σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας¹

Ο όρος της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης /ΑΟΖ αναφέρεται σε μια θαλάσσια ζώνη, εντός της οποίας, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο το παράκτιο κράτος ασκεί συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Στην περίπτωση, μάλιστα, της Ελλάδας, η ανακήρυξη της ΑΟΖ έχει συνδεθεί τα τελευταία χρόνια πρωτίστως με την οικονομική εκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, τα οποία ενδεχομένως θα ανευρεθούν εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Η δε εφαρμοζόμενη - ή μη - εξωτερική πολιτική επί του θέματος κινείται πλέον στον άξονα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δεδομένου της πάγιας τουρκικής τακτικής

---

¹ Βλ. Πίνακα γεωγραφικών δεδομένων και χάρτη ανατολικής Μεσογείου του «SEA AROUND US PROJECT», διαθέσιμο <<http://www.seaaroundus.org/eez/300.aspx>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

αμφισβήτησης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

1. Το Διεθνές Δίκαιο

Σύμφωνα, λοιπόν, με την Σύμβαση του Montego Bay του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφεξής Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας),² ως Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη ορίζεται η θαλάσσια ζώνη έκτασης έως και 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης, από τις οποίες μετράται το εύρος της χωρικής θάλασσας, επί της οποίας το παράκτιο κράτος, κατά το αρ. 56, «...διαθέτει κυριαρχικά δικαιώματα που αποσκοπούν στην εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ζωντανών ή μη, των υπερκειμένων του βυθού της θάλασσας υδάτων, του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους αυτού, ως επίσης και με άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εκμετάλλευση και εξερεύνηση της ζώνης, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους».

Επιπροσθέτως, από την ως άνω σύμβαση προβλέπεται η άσκηση δικαιοδοσίας των παράκτιων σε σχέση με την εγκατάσταση και χρησιμοποίηση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών, τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα, την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, αλλά και άλλα προβλεπόμενα από την εν λόγω σύμβαση δικαιώματα.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει με σαφήνεια ότι η ΑΟΖ δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με τον όρο της υφαλοκρηπίδας, ζώνη η οποία αναφέρεται στον βυθό και το υπέδαφός του. Σημειωτέον δε, ότι το παράκτιο κράτος ασκεί επί του εύρους της υφαλοκρηπίδας τα κυριαρχικά του δικαιώματα με σκοπό την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων αυτής *ab initio* και *ipso facto*, καθώς τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους δεν εξαρτώνται από την πραγματική ή ιδεατή κατοχή ή από οποιαδήποτε ρητή διακήρυξη.

---

² Βλ. Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας, διαθέσιμη <http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

Εντούτοις, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ιδίως για την ελληνική περίπτωση όπου το ζήτημα της ΑΟΖ τίθεται στη βάση της εκμετάλλευσης των όποιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που πρόκειται να εντοπιστούν στους ελληνικούς θαλάσσιους χώρους, συνδέεται άμεσα και με την οριοθέτηση της ΑΟΖ.³

Ακολούθως, ως προς τη δυνατότητα των παράκτιων κρατών να προχωρήσουν στην ανακήρυξη της ΑΟΖ, αξίζει να επισημανθεί ότι στο πλαίσιο του Δικαίου της Θάλασσας προκρίνεται η συνεννόηση μεταξύ των συνορευόντων παράκτιων κρατών για την οριοθέτηση των κοινών τους θαλάσσιων συνόρων.

Πιο συγκεκριμένα, δυνάμει του αρ. 74 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας,⁴ η οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο, με σκοπό την επίτευξη δίκαιης λύσης. Σε περίπτωση, δε, μη επίτευξης συμφωνίας εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, τα ενδιαφερόμενα κράτη δύνανται να προσφύγουν στις προβλεπόμενες από την ως άνω σύμβαση διαδικασίες και συγκεκριμένα να απευθυνθούν ή στο Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, ή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή ακόμη και σε *ad hoc* όργανα διαιτησίας.

Επιπλέον, υπογραμμίζεται ότι, για την ελληνική πλευρά και την προσπάθεια κατοχύρωσης των εκπορευόμενων δικαιωμάτων από τις θαλάσσιες ζώνες, αποτελεί εξέχουσας σημασίας ρύθμιση το αρ. 121 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας,⁵ σύμφωνα με το οποίο ρυθμίζεται το καθεστώς των νήσων αναγνωρίζοντάς τους ρητώς αποκλειστική οικονομική ζώνη και υφαλοκρηπίδα ανάλογη με άλλων ηπειρωτικών περιοχών, με μόνη εξαίρεση τους βράχους, οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή.

---

³ Βλ. Τσάλτας Γ., «Η παγίδα των ΑΟΖ - Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 13-04-2012, διαθέσιμο <<http://www.foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>>, (ηλεκτρονική πρόσβαση 08-02-2013)

⁴ Βλ. αρ. 74 Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, <http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>

⁵ Βλ. αρ. 121 Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, <http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>

Υπό το πρίσμα της ανωτέρω διάταξης, ο ρόλος των νήσων της χώρας είναι καθοριστικής σημασίας για την τελική χάραξη της ελληνικής ΑΟΖ και την μεγιστοποίηση του οφέλους από τη θαλάσσια αυτή ζώνη.⁶ Πιο συγκεκριμένα, με βάση το νησιωτικό σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων, τα όρια του οποίου, ειρήσθω εν παρόδω, πάρα τους τουρκικούς ισχυρισμούς περί «γκρίζων ζωνών»,⁷ είναι πλήρως αναγνωρισμένα και από την Τουρκία, σύμφωνα με την ιταλο-τουρκική συμφωνία του 1932⁸ και ειδικότερα εκ της γεωγραφικής θέσης του ακριτικού Καστελόριζου, είναι δυνατή η ένωση της ελληνικής και της κυπριακής ΑΟΖ, γεγονός τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας.⁹

---

⁶ Βλ. Song Y., “The Application of Article 121 of the Law of the Sea Convention to the Selected Geographical Features Situated in the Pacific Ocean”, *Chinese Journal of International Law*, (2010) 663–698, p. 674-679, διαθέσιμο <<http://chinesejil.oxfordjournals.org/content/9/4/663.full.pdf+html?sid=95451103-3afe-4738-90e0-08b20e1f1781>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

⁷ Βλ. Βαληνάκης Γ. επιμ., «Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990-2010», Αθήνα: Σιδέρης, 2010, σελ. 53-54

⁸ Βλ. Ioannou K., “A tale of two islets -The Imia incident between Greece and Turkey”, διαθέσιμο <http://www.hri.org/MFA/thesis/spring97/two_islets.html> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

⁹ Βλ. Pipes D., “Kastelorizo: Mediterranean flash point”, *The Washington Post*, 08-02-2012, διαθέσιμο <<http://www.washingtontimes.com/news/2012/feb/8/kastelorizo-mediterranean-flash-point/>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

2. Η Εσωτερική Έννομη Τάξη

Η Ελλάδα, ούσα μέλος της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, προχώρησε στην κύρωση της ανωτέρω συνθήκης με το Νόμο 2321/1995.¹⁰ Όμως, επί του προκείμενου σεναρίου εργασίας ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο Νόμος 4001/2011,¹¹ γνωστός και ως «νόμος Μανιάτη», αναφορικά με την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων των υδρογονανθράκων, όπου γίνεται μνεία στο ζήτημα της οριοθέτησης της ΑΟΖ.

Ειδικότερα, ορίζεται στο αρ. 155 ότι «1. Το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που υπάρχουν στις χερσαίες, στις υπολίμνιες και υποθαλάσσιες περιοχές στις οποίες η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί αντιστοίχως κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως κυρώθηκε με το ν. 2321/1995 ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο και η άσκησή του αφορά πάντοτε τη δημόσια ωφέλεια. Η διαχείριση για λογαριασμό του Δημοσίου των δικαιωμάτων της παραγράφου αυτής ασκείται από την ΕΔΕΥ ΑΕ. Ως «υποθαλάσσιες περιοχές» νοούνται ο βυθός και το υπέδαφος των εσωτερικών υδάτων, της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη, των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.»

Εκ των ως άνω διαπιστώνεται ότι η ανακήρυξη της ΑΟΖ από την Ελλάδα - έστω και μονομερής - απορρέει ερμηνευτικά ως δικαίωμα από το διεθνές δίκαιο. Εντούτοις, δεν χωρά

---

¹⁰ Βλ. Ν. 232/ 1995, διαθέσιμο <http://www.mfa.gr/images/docs/ellinotourkiko/nomos_2321.pdf> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

¹¹ Βλ. Ν.4001/2011, διαθέσιμο <<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=9rVkiH6aN2E%3d&tabid=506&language=el-GR>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

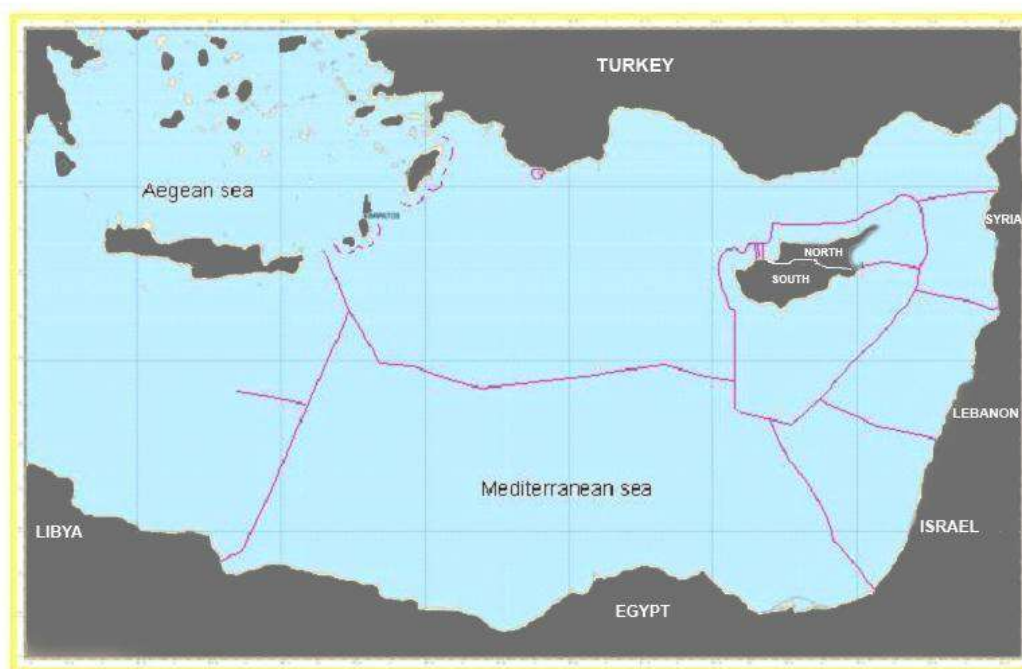
καμιά αμφιβολία ότι, παρά τον έντονο συμβολικό χαρακτήρα μια τέτοιας πράξης ως εναργούς εκδήλωσης της βούλησης ενός Κράτους ενώπιον της Διεθνούς Κοινότητας, στην πράξη όμως το κατεξοχήν ζωτικής σημασίας ζήτημα είναι η οριοθέτηση της ΑΟΖ, καθώς με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατή η επί του πεδίου άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του κράτους.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Ο Αντίκτυπος της Ανακήρυξης της Ελληνικής ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο

Αναντίρρητα, η μονομερής ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ είτε με σχετική ρηματική διακοίνωση είτε με κατάθεση συντεταγμένων προς το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ πρόκειται να σημάνει και μια νέα περίοδο για τις σχέσεις της Ελλάδας με τα κράτη της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου.

1. Οι τουρκικές διεκδικήσεις

Χάρτης Ανατολικής Μεσογείου με βάση τις τουρκικές θέσεις¹²

---

¹² Βλ. Öztürk B. Sertaç Hami Başeren S., “The exclusive economic zone debates in the Eastern Mediterranean Sea and fisheries”, *J. Black Sea/Mediterranean Environment*, Vol.14 (2008), σελ. 81, διαθέσιμο <<http://www.blackmeditjournal.org/pdf/1-%20bayram%20hoca%20makale.pdf>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

Χωρίς αμφιβολία, πρέπει να θεωρείται δεδομένη η αντίδραση της Τουρκίας, καθώς μια μονομερής ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ θα έθιγε ευθέως τα συμφέροντά της στην Ανατολική Μεσόγειο. Εξάλλου, για το θέμα αυτό, ο Υπουργός Εξωτερικών της γείτονος, A. Davutoğlu, έχει ήδη τονίσει σε δηλώσεις του ότι: «... σε τέτοιες κρίσιμες περιόδους πρέπει να αποφεύγονται μονομερή βήματα, διότι υπάρχει θετική ατμόσφαιρα μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας...».¹³

Έχοντας υπόψη την προϊστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων,¹⁴ η ελληνική πλευρά θα πρέπει να αναμένει, σε περίπτωση μονομερούς ανακήρυξης της ΑΟΖ, όχι μόνο την αντίδραση της Άγκυρας σε διπλωματικό επίπεδο,¹⁵ αλλά και την κλιμάκωση της τουρκικής επιθετικότητας στο Αιγαίο ακόμη και με στρατιωτικά μέσα,¹⁶ με κύριο στόχο να τονίζεται συστηματικά η ρευστότητα στην περιοχή και ο μεγάλος επιχειρηματικός κίνδυνος που ενέχει η όποια ξένη επένδυση για την εξόρυξη των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που τυχόν ανακαλυφθούν.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί ότι, παρά τις τουρκικές αντιρρήσεις έναντι της ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ, η Άγκυρα δεν αναμένεται να προκρίνει τη δικαστική επίλυση της διαμάχης αυτής, προσφεύγοντας στο διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, καθώς σε αυτό το διεθνές πλαίσιο η τουρκική επιχειρηματολογία σχετικά με το ότι τα νησιά δεν διαθέτουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και την ανάγκη, λόγω της ιδιομορφίας του αρχιπελάγους,

---

¹³ Βλ. «Νταβούτογλου για ΑΟΖ: Να αποφεύγονται μονομερή βήματα», «Ναυτεμπορική» 07-01-2013, διαθέσιμο <<http://www.naftemporiki.gr/story/512243>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 23-02-2013)

¹⁴ Βλ. International Crisis Group, “Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute”, Europe Briefing N°64 - 19 July 2011, p.2-4, διαθέσιμο <<http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/B64-%20Turkey%20and%20Greece-%20Time%20to%20Settle%20the%20Aegean%20Dispute.pdf>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 23-02-2013)

¹⁵ Βλ. Ανακοίνωση της Άγκυρας για την από 21-02-2013 ρηματική διακοίνωση της Αθήνας στον ΟΗΕ ενόψει της έκδοσης αδειών από την τουρκική εταιρεία πετρελαίου σε περιοχές εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, «Ναυτεμπορική» 22-02-2013, διαθέσιμο <<http://www.naftemporiki.gr/story/615697>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 24-02-2013)

¹⁶ Βλ. Το υπ’ αρ. 09ANKARA855/19-06-2009 τηλεγράφημα της αμερικανικής πρεσβείας στην Άγκυρα, διαθέσιμο <<http://wikileaks.folders.gr/main/wikileak?id=35&locale=el>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 23-02-2013)

για ειδική ρύθμιση των θαλάσσιων συνόρων στο Αιγαίο, εμφανίζει μειωμένη αποτελεσματικότητα.¹⁷

Άλλωστε, χαρακτηριστική υπήρξε η μη αποδοχή του ελληνικού αιτήματος από τουρκική πλευρά για προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης το 1976,¹⁸ ενώ δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι η Τουρκία δεν έχει έως τώρα κυρώσει την Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, καίτοι στην πράξη για την χάραξη της ΑΟΖ της στον Εύξεινο Πόντο εφαρμόζε ανάλογους κανόνες.

Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει να εκληφθεί ότι μια πιθανή προσφυγή στο Δικαστήριο της Χάγης σημαίνει αυτομάτως και απόλυτη δικαίωση της Αθήνας. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, η ελληνική πλευρά πρέπει να εστιάσει στην διαμόρφωση της ατζέντας της διαφοράς, ώστε να μην εγκλωβιστεί η Ελλάδα σε παθητική μόνο αντίκρουση των τουρκικών διεκδικήσεων, καθώς είναι σαφές ότι, σε οποιαδήποτε διαδικασία διαιτησίας, επομένως και σε ένα διεθνές δικαστήριο, ο τελικός στόχος είναι μια «βιώσιμη» λύση επί μιας συγκεκριμένης διαφοράς μεταξύ δύο ισότιμων - κατά το μάλλον ή ήττον στην περίπτωση κρατών με διαφορά ισχύος - μερών. Κατά συνέπεια, σε μια διαδικασία γενικής οριοθέτησης θαλάσσιων ορίων σε ένα ιδιαίτερος ιδιόμορφο γεωγραφικό περιβάλλον, όπως το Αιγαίο πέλαγος, παρά την πρόδηλη πληρότητα των ελληνικών νομικών επιχειρημάτων, η όποια απόφαση του Δικαστηρίου της Χάγης, δεν θα εξαντληθεί αποκλειστικά και μόνο σε μια ακαδημαϊκή ανάλυση του Διεθνούς Δικαίου, αλλά θα λάβει υπόψη της και άλλα στοιχεία για να διαμορφώσει ένα νέο πλαίσιο, για την εφαρμογή του οποίου δεν μπορεί να υπάρχουν σε απόλυτο βαθμό νικητές και ηττημένοι.¹⁹

---

¹⁷ Βλ. Rıza A.A., “The Law of the Sea: Turkey vs. Cyprus”, *“TodaysZaman”*, διαθέσιμο <http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=265640> (ηλεκτρονική πρόσβαση 23-02-2013)

¹⁸ Βλ. Ortolland D., “The Greco-Turkish dispute over the Aegean Sea : a possible solution ?”, *“Diploweb”*, 10-04-2009, διαθέσιμο <<http://www.diploweb.com/The-Greco-Turkish-dispute-over-the.html>>, (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-02-2013)

¹⁹ Βλ. Δίπλα Χ- Ροζάκης Χ. επιμ., *«Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα»*, Αθήνα: Σιδέρης, 2004, σελ. 188-200

Τέλος, τονίζεται ότι θα πρέπει να επιδείξει η Αθήνα σύνεση και αυτοσυγκράτηση στις προσπάθειες της Τουρκίας να προκαλέσει, μέσω των συστηματικών παραβιάσεων του εναερίου χώρου της χώρας, αλλά και δια των κινήσεων του ερευνητικού και πολεμικού στόλου της, ένα «θερμό επεισόδιο» ανάλογο των Ιμίων. Ενώ, ιδιαίτερη προσοχή οφείλει να καταβάλει η ελληνική πλευρά στις τουρκικές κινήσεις προσεταιρισμού των όμορων της Ελλάδας κρατών μέσω της οικονομικής κυρίως διείσδυσης.

2. Η στάση των «μουσουλμανικών» όμορων χωρών

α) Το ενδοαλβανικό κομματικό εκκρεμές

Ως γνωστόν, η ελληνο-αλβανική συμφωνία για την χάραξη ΑΟΖ, η οποία υπεγράφη επί πρωθυπουργίας Κ. Καραμανλή τον Απρίλιο του 2009,²⁰ παραμένει νεκρό γράμμα προς ικανοποίηση των τουρκικών συμφερόντων, καθώς το Συνταγματικό Δικαστήριο της γειτονικής χώρας ακύρωσε την συμφωνία για «τεχνικούς λόγους» μετά από προσφυγή της αντιπολίτευσης, του σοσιαλιστικού αλβανικού κόμματος υπό τον Edi Rama, επιδιώκοντας την εκμετάλλευση του όλου ζητήματος για κομματικά οφέλη στο εσωτερικό.

Παρά τις καθυστερήσεις για την θέση σε ισχύ της ελληνο-αλβανικής συμφωνίας για την ΑΟΖ στο χώρο της νοτίου Αδριατικής και του βορείου Ιονίου πελάγους, η εκ νέου ενεργοποίηση της ελληνικής κυβέρνησης υπό τον Α. Σαμαρά στο ευρύτερο πεδίο των ενεργειακών ζητημάτων είναι δυνατό να αποφέρει καρπούς.²¹ Ειδικότερα, θα μπορούσε ενδεχομένως να αναμένεται ότι η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας, Αλβανίας και Ιταλίας για την υλοποίηση του σχεδίου κατασκευής του Αδριατικού Αγωγού φυσικού αερίου, «Trans Adriatic Pipeline» / «TAP», δια του οποίου θα είναι δυνατή η μεταφορά του φυσικού αερίου

---

²⁰ Βλ. Βαληνάκης Ι., Το σχέδιο «Ελλάς επί Τέσσερα», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 12-06-2012, διαθέσιμο <<http://www.foreignaffairs.gr/articles/68831/giannis-balinakis/to-sxedio-%C2%ABellas-epi-tessera%C2%BB?page=show>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-02-2013)

²¹ Βλ. Ντάγιος Σ., «Αλβανία, Ελλάδα και Ε.Ε.» «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 05/02/2013, διαθέσιμο <<http://foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-02-2013)

από τα κοιτάσματα της Κασπίας Θάλασσας προς τις ευρωπαϊκές αγορές,²² ως σημαντικό διαπραγματευτικό ατού της χώρας είναι ικανή να κάμψει την αλβανική κωλυσιεργία στο ζήτημα είτε αυτή αποδίδεται σε λόγους εσωτερικής πολιτικής είτε σε εξυπηρέτηση ξένων συμφερόντων.

Άλλωστε, είναι απολύτως σαφές ότι η κατασκευή του αγωγού μπορεί να αποδώσει συγκεκριμένα οικονομικά οφέλη και για τις τρεις χώρες, αλλά και να δώσει ώθηση στην ευρύτερη ανάπτυξη των περιοχών από της οποίες θα διέλθει, Θράκη - Μακεδονία - Νότια Αλβανία - Κάτω Ιταλία. Περαιτέρω δε, εκτιμάται ότι ο Αδριατικός Αγωγός προετοιμάζει το έδαφος για μια στενότερη συνεργασία μεταξύ των τριών χωρών, η οποία ενδέχεται να αποτυπωθεί και για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην ευρύτερη περιοχή του Ιονίου. Επομένως, υπό το ως άνω πρίσμα, η προοπτική ολοκλήρωσης των διαδικασιών για την χάραξη της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας είναι ορατή,²³ και ως εκ τούτου ακόμη και σε ένα ενδεχόμενο μονομερούς ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ, η αντίδραση της αλβανικής πλευράς πιθανόν να είναι περιορισμένης εμβέλειας, εξαντλούμενη σε εσωτερικής κατανάλωσης δηλώσεις με γνώμονα κυρίως την ωραιοποίηση του κομματικού προφίλ των πολιτικών παρατάξεων.

Εντούτοις, σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι οι μονομερείς ενέργειες, ως εξ ορισμού αντιπαραγωγικές για την εμπέδωση ενός κλίματος συνεργασίας και συμπόρευσης, μπορεί να περιπλέξουν το ζήτημα αποτελώντας πρόφαση για την παράταση της μη θέσης σε ισχύ της ελληνο-αλβανικής συμφωνίας για την ιόνια ΑΟΖ.²⁴

---

²² Βλ. <<http://www.trans-adriatic-pipeline.com/gr/home/>>

²³ Βλ. «Ο αγωγός TAP στριμώχνει την Αλβανία για ΑΟΖ στο Ιόνιο», «News247», 15-09-2012, διαθέσιμο <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/o_agwgos_tap_strimwxnei_thn_alvania_gia_aoz_sto_ionio.1929848.html> (ηλεκτρονική πρόσβαση 08-03-2013)

²⁴ Βλ. «Η Αλβανία θα Αντιδράσει σε Περίπτωση Μονομερούς Ανακήρυξης Ελληνικής ΑΟΖ», «NewsNow», 11-01-2013, διαθέσιμο <<http://www.newsnow.gr/article/330561/i-alvania-tha-antidrasei-se-periptosi-monomerous-anakiryxis-ellinikis-aoz.html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

β) Η αραβική όχθη της Ανατολικής Μεσογείου μετά το πέρας της «αραβική άνοιξης»

i. Η μετά Καντάφι Λιβύη

Από το «σοσιαλίζον» καθεστώς Καντάφι στην μετά την Αραβική Άνοιξη εποχή, η Λιβύη, που και αυτή, όπως και η Τουρκία, δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, αναζητά με νέα πυξίδα την πορεία της στην διεθνή σκηνή. Δεδομένης της ενεργούς εμπλοκής των Δυτικών στην ανατροπή του Καντάφι, αναμένεται το νέο λιβυκό καθεστώς να κινηθεί σε φιλοδυτική ρότα, παρακάμπτοντας τον υπό ανάπτυξη στο έδαφος της ισλαμικό εξτρεμισμό,²⁵ παρόλα αυτά δεν είναι βέβαιο ότι θα επιδείξει διάθεση συνεννόησης για την χάραξη ορίων σε θαλάσσιες περιοχές, όπου θεωρητικώς η ελληνική ΑΟΖ εφάπτεται με αυτή της Λιβύης, πολύ περισσότερο ότι θα «ανεχθεί» μια ενδεχόμενη μονομερή ανακήρυξη της.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι στο πρόσφατο παρελθόν, παρά μάλιστα τις καλές προσωπικές σχέσεις του Μουαμάρ Καντάφι με την οικογένεια Παπανδρέου, ακολουθώντας πολιτικές μαξιμαλιστικών διεκδικήσεων, όπως η επίκληση του «κλειστού» κόλπου της Σύρτης, η λιβυκή πλευρά επέδειξε σημαντική βραδύτητα κατά τις διερευνητικές επαφές που είχε η κυβέρνηση Καραμανλή για την οριοθέτηση της ΑΟΖ.²⁶ Επιπλέον, δεδομένου ότι η τουρκική επιχειρηματική παρουσία στην χώρα όχι μόνο δεν είναι αμελητέα, αλλά σημειώνεται σημαντική κινητικότητα προς περαιτέρω σύσφιξη των οικονομικών καταρχήν σχέσεων των δύο κρατών, σε μια περίοδο μάλιστα που οι ανάγκες της βορειο-αφρικανικής χώρας για ξένες επενδύσεις είναι επιτακτικές,²⁷ δεν αποκλείεται να περιπλακεί περισσότερο η κατάσταση για

---

²⁵ Βλ. International Crisis Group, “Divided We Stand: Libya’s Enduring Conflicts”, Middle East/North Africa Report N°130 -14 Sep 2012, διαθέσιμο <<http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/north-africa/libya/130-divided-we-stand-libyas-enduring-conflicts.aspx>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013)

και Hauslohner A., “Libya’s Revolution Produces a New Hybrid: Pro-Western Islamists”, “TIME”, 16-09-2011 <<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2093518,00.html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013)

²⁶ Βλ. Βαληνάκης Ι., Το σχέδιο «Ελλάς επί Τέσσερα», «Foreign Affairs-The Hellenic Edition», 12-06-2012

²⁷ Βλ. “Turkey pushing for interests in Libya”, “Hurriyet Daily News”, 25-08-2011 διαθέσιμο <<http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=turkey-pushing-for-interests-in-libya-2011-08-25>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013), καθώς και “Turkish Businesses Look for Improved Ties With Libya”, “Voice of America”, 01-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.voanews.com/content/turkish-businesses-look-for-improved-ties-with-libya/1613799.html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013)

τα ελληνικά συμφέροντα, που σε ένα ενδεχόμενο μονομερούς ανακήρυξης της ΑΟΖ, η Λιβύη πιθανώς να προχωρούσε σε κάποια διπλωματικού τύπου αντίδραση ή ακόμη και να εντασσόταν ανοικτά στο ανατολίτικο παζάρι της Άγκυρας για χάραξη επωφελέστερων ορίων ΑΟΖ σε εκτός της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας πλαίσιο.

ii. Η υπό την μουσουλμανική αδελφότητα Αίγυπτος

Αν και οι Αιγύπτιοι φέρεται να σχολιάζουν σκωπτικά σε σχέση με την ανάδειξη του νέου «Φαραώ» ότι «...εάν ζυρίσει κάποιος το Μορσί, θα βρει από κάτω το Μουμπάρακ!» αναφερόμενοι στην στάση του νέου καθεστώτος έναντι του ζητήματος του εκδημοκρατισμού της χώρας και του σεβασμού των ατομικών ελευθεριών,²⁸ δεν είναι επαρκώς σαφές εάν η Αίγυπτος θα ακολουθήσει την τακτική του προηγούμενου καθεστώτος στο πεδίο των διεθνών σχέσεων.²⁹

Χωρίς αμφιβολία η ανάδειξη της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» στην πολιτική σκηνή της Αιγύπτου υπό το μανδύα του «Κόμματος της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης», ενδέχεται να περιπλέξει περαιτέρω τις ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η αλλαγή φρουράς καλωσορίστηκε από την Άγκυρα και συνοδεύτηκε με ένα έντονο «οικονομικό φλερτ» στο ίδιο μήκος κύματος με την ασκούμενη τουρκική πολιτική προς τη Λιβύη.³⁰

Επιπλέον, δεν πρέπει να περνούν απαρατήρητες ορισμένες κινήσεις στο εσωτερικό της Αιγύπτου, όπως η έγκριση σχετικού νομοσχεδίου από την αιγυπτιακή Άνω Βουλή, το οποίο

---

²⁸ Βλ. «Thousands of Egyptians Protest Plan for Charter», «*The New York Times*», 04-12-2012, διαθέσιμο <http://www.nytimes.com/2012/12/05/world/middleeast/egyptian-newspapers-and-broadcasters-protest-draft-constitution.html?_r=0> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

²⁹ Βλ. Δρ. Θεόδωρος Τσακίρης, «Το ενεργειακό παιχνίδι στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 27-01-2012, διαθέσιμο <<http://foreignaffairs.gr/articles/68634/dr-theodoros-tsakiris/to-energeiako-paixnidi-sti-notioanatoliki-mesogeio?page=show>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

³⁰ Βλ. «Egypt, Turkey hope to double bilateral trade, says Morsy», «*Egypt Independent*», 07-02-2013, διαθέσιμο <<http://www.egyptindependent.com/news/egypt-turkey-hope-double-bilateral-trade-says-morsy>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

προβλέπεται η οριοθέτηση νέων συνόρων που περιβάλλουν την οικονομική ζώνη, με την παράσταση της Τουρκίας ως τρίτο μέρος, οι οποίες σηματοδοτούν την αλλαγή πλευσης της Αιγύπτου και τη διάθεση τουλάχιστον επαναδιαπραγμάτευσης των κοινών ορίων της κυπριακής και της αιγυπτιακής ΑΟΖ, αν όχι και ακύρωσης της συμφωνίας.³¹

Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρείται αναμενόμενη η αρνητικότητα του Καΐρου στο ενδεχόμενο μονομερούς ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ, αφού η υιοθέτηση της μέσης γραμμής για την χάραξη των κοινών ορίων της ΑΟΖ και για το νησιωτικό σύμπλεγμα της Δωδεκανήσου και άρα και του Καστελόριζου, ως έχει αναφερθεί ανωτέρω, συνενώνει την ελληνική και κυπριακή ΑΟΖ, κατά τέτοιο τρόπο που, πέραν της σαφούς απομείωσης της έκτασης της τουρκικής ΑΟΖ, και η αιγυπτιακή ΑΟΖ να περιορίζεται σε σχέση με μια κοινή τουρκο-αιγυπτιακή χάραξη ορίων. Τέλος, ας υπογραμμιστεί ότι συνολικά στην αιγυπτιακή στάση έναντι της κυπριακής ΑΟΖ, πέραν του τουρκικού δακτύλου, διακρίνεται και η αιγυπτιακή βούληση σύναψης συμφωνιών κατόπιν πλειοδοσίας, πράγμα που θα μπορούσε τελικώς να εκμεταλλευτεί και η Αθήνα.

3. Η «μνημονιακή» Κύπρος

Αν και Ελλάδα και Κύπρος, θεωρητικά τουλάχιστον, ακολουθούν κοινές πολιτικές εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, η βύθιση της Μεγαλονήσου σε ένα «μνημονιακό» τέλμα,³² ανάλογο με αυτό που βιώνει ο ελλαδικός Ελληνισμός, ενδέχεται να αλλάξει αρκετά τις επί του πεδίου ισορροπίες, καθώς οι σταθερές των διεθνών σχέσεων της Κύπρου φαίνεται να αναδιαρθρώνονται, ιδίως έναντι των ρωσικών συμφερόντων.³³

---

³¹ Βλ. «Αίγυπτος: Προχωρά σε ακύρωση της συμφωνίας για την ΑΟΖ με την Κύπρο», «*Το Βήμα*», 07-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=501697>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

³² Βλ. «Γιατί επιβλήθηκε το κούρεμα καταθέσεων στην Κύπρο», «*Το Έθνος*» 18-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63798895>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

³³ Βλ. «Η Gazprom αντίπαλο δέος του Eurogroup;», «*Sigmalive*», 17-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.sigmalive.com/news/local/35589>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 17-03-2013)

Κατά αυτόν τον τρόπο, η σοβούσα οικονομική κρίση και η συνακόλουθη επιβολή ενός γερμανικής εμπνεύσεως μηχανισμού «ευρωπαϊκού οικονομικού ελέγχου» των κρατικών δομών και υποθέσεων όχι μόνο αλλοιώνουν τη διεθνή θέση Ελλάδας και Κύπρου, αλλά ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά και τη διεθνή τακτική προώθησης των συμφερόντων τους, θέτοντας από τη μια περισσότερα εμπόδια στην ανάληψη κοινών προσπαθειών, και περιορίζοντας από την άλλη την ελευθερία κινήσεων των δύο κρατών στην ανάπτυξη διεθνών σχέσεων και συμμαχιών με χώρες εκτός δυτικού συνασπισμού.³⁴

Εξάλλου, παρά την ταύτιση των συμφερόντων Ελλάδας και Κύπρου, ιστορικά η συνεννόηση και η συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών στα ζωτικής σημασίας θέματα του Ελληνισμού χαρακτηρίστηκε και από ασυνέχειες και από ανταγωνισμούς.³⁵ Στο πολύ πρόσφατο παρελθόν, η καταρχάς επιτυχής επιχείρηση των κυπριακών αρχών να οριοθετήσουν τη νότια πλευρά της ΑΟΖ τους με την Αίγυπτο, το Λίβανο και το Ισραήλ και να προχωρήσουν σε συμφωνίες για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου, δεν συμβάδισε με ανάλογης ταχύτητας κινήσεις από πλευράς Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα, όπως σημείωσε ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Κύπρου, Νίκος Ρολάνδης, όταν το 2003 η Κύπρος προχωρούσε σε συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο, η ελληνική πλευρά όχι μόνο δεν επιδίωξε την υπογραφή ανάλογης συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών, αλλά ζητήθηκε ακόμη να μετακινηθεί η γραμμή Κύπρου - Αιγύπτου ανατολικότερα για την αποφυγή προβλημάτων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.³⁶

Μάλιστα, ο ελλαδικός βηματισμός στο ζήτημα αυτό υπήρξε για ένα κρίσιμο διάστημα βραδύς ή σωστότερα σε άλλη κατεύθυνση. Χαρακτηριστική ήταν η στάση του ΥΠΕΞ κατά τη διακυβέρνηση Παπανδρέου, όταν ο τότε Υπουργός Δ. Δρούτσας ανακοίνωσε ότι: «...η Ελλάδα δεν προτίθεται να οριοθετήσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) με την Τουρκία πριν καταλήξουν οι διερευνητικές επαφές με την Άγκυρα για την οριοθέτηση της

---

³⁴ Βλ. Κουσκουβέλης Η., «Κρίση και Εξωτερική Πολιτική», «*Foreign Affairs Hellenic Edition*», 05-02-2012, διαθέσιμο <<http://foreignaffairs.gr/articles/68646/ilias-i-koyskoybelis/krisi-kai-eksoteriki-politiki?page=show>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

³⁵ Βλ. άρθρο «Ο Μακάριος, ο Γρίβας και η τραγωδία της Κύπρου», «*Το Βήμα*», 07-02-1999, διαθέσιμο <<http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=107809>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 09-03-2013)

³⁶ Βλ. ρεπορτάζ «Ελλάδα - ΑΟΖ» στην εκπομπή «Νέοι Φάκελοι», «*ΣΚΑΪ*», διαθέσιμο <<http://folders.skai.gr/main/theme?id=266&locale=el>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 17-03-2013)

υφαλοκρηπίδας», καταθέτοντας πρώιμα τα ελληνικά χαρτιά στο θέμα και εγκαταλείποντας τις προηγούμενες προσπάθειες για αύξηση της διαπραγματευτικής ελληνικής ισχύος δια της οριοθέτησης της ΑΟΖ με τρίτες χώρες της περιοχής, προτού δηλαδή βρεθούν οι δυο πλευρές σε οποιοδήποτε τραπέζι διαπραγματεύσεων για τα κοινά θαλάσσια όριά τους.³⁷

Προφανώς, λοιπόν, είναι επιβεβλημένος ο απόλυτος συγχρονισμός, ώστε από κοινού Ελλάδα και Κύπρος να εξασφαλίσουν τα ζωτικής φύσεως συμφέροντά του Ελληνισμού στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και με όχημα την εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου ορυκτού τους πλούτου να διέλθουν από τη σοβούσα οικονομική κρίση που αντιμετωπίζουν.

4. Η ελληνο-κυπριακή ΑΟΖ υπό το φέγγος του άστρου του Δαβίδ;

Η ισχύς του Ισραήλ ως περιφερειακού παράγοντα στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής είναι αδιαμφισβήτητη, όπως, άλλωστε, και οι επιχειρησιακές στρατιωτικές του δυνατότητες. Εντούτοις, οι σχέσεις του Ισραήλ με τις χώρες της περιοχής έχουν μεταβληθεί αρκετά τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, το τρίγωνο συμμαχίας ΗΠΑ-Ισραήλ-Τουρκίας φαίνεται να έχει διαρραγεί - τουλάχιστον προσωρινά - μετά την υιοθέτηση από πλευράς Τουρκίας της πολιτικής του νέο-οθωμανισμού, όπως καταφανώς αποτυπώνεται στην στάση της γείτονος κατά το περιστατικό της αιματηρής επίθεσης των ισραηλινών ειδικών δυνάμεων στο τουρκικό πλοίο «Mavi Marmara», το οποίο όντας επικεφαλής στολίσκου μεταφοράς ανθρωπιστικής βοήθειας επιχείρησε να σπάσει τον επιβληθέντα από το Ισραήλ ναυτικό αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας στα τέλη του Μαρτίου του 2010.³⁸

Παράλληλα με αυτά τα γεγονότα θεαματική υπήρξε η σύναψη των γνωστών συμφωνιών μεταξύ Ισραήλ και Κύπρου για την οριοθέτηση του κοινού συνόρου της μεταξύ τους ΑΟΖ,

---

³⁷ Βλ. Βαληνάκης Γ., «Τι κάναμε με τον Καραμανλή για την ΑΟΖ», «*Η Καθημερινή*», 03-02-2013, διαθέσιμο <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/politics/2_03/02/2013_510120> (ηλεκτρονική πρόσβαση 07-02-2013)

³⁸ Βλ. UN, “Report of the Secretary-General’s Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident”, September 2011, p. 3-5, διαθέσιμο <http://www.un.org/News/dh/infocus/middle_east/Gaza_Flotilla_Panel_Report.pdf> (ηλεκτρονική πρόσβαση 08-02-2013)

αλλά και για την από κοινού εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην περιοχή. Υπό το φώς των εξελίξεων αυτών, σημειώθηκαν σημαντικά βήματα συνεργασίας μεταξύ Ισραήλ και Ελλάδας.³⁹ Σε αυτό δε, το πλαίσιο σύσφιξης σχέσεων, η προώθηση των ελληνικών συμφερόντων και σε σχέση με τις προσπάθειες οριοθέτησης της ΑΟΖ μπορεί να τύχει ισραηλινής στήριξης, στο βαθμό βέβαια που υπό αυτό το σχήμα τα ισραηλινά οικονομικά και στρατιωτικά συμφέροντα προωθούνται με τον καλύτερο τρόπο.

Με άλλα λόγια, εφόσον η ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ αποτελεί αναγκαίο προαπαιτούμενο για την αποδοτικότερη εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της λεκάνης Λεβιάθαν,⁴⁰ ιδίως στο πλαίσιο της μεταφοράς του φυσικού αερίου προς τις ευρωπαϊκές αγορές, τότε μια ευρύτερη ισραηλινο-κυπριακο-ελληνική συνεργασία μπορεί να αποκτήσει σταθερές βάσεις και να είναι ορατό το ενδεχόμενο η ισραηλινή πλευρά να παράσχει στην πράξη στήριξη στους σχεδιασμούς της Αθήνας.

Σε κάθε περίπτωση, αν και είναι ιδιαίτερα πρώιμο να θεωρείται ότι η ισραηλινο-τουρκική συμμαχία δεν θα αναβιώσει και ότι μάλιστα θα αντικατασταθεί από έναν ελληνο-κυπριακο-ισραηλινό άξονα,⁴¹ είναι απολύτως σαφές ότι το Ισραήλ, όπως άλλωστε είχε τονισθεί και από επίσημα χείλη ισραηλινών αξιωματούχων,⁴² διαθέτει και τη βούληση και τα μέσα για να απαντήσει άμεσα σε οιαδήποτε τουρκική απόπειρα διασάλευσης των ισραηλινών συμφερόντων. Επομένως, δεν θα πρέπει να εκληφθούν οι ισραηλινές προειδοποιήσεις προς την Άγκυρα αναφορικά με την ασφάλεια των εξορύξεων της αμερικανο-εβραϊκής εταιρείας Noble Energy εντός της κυπριακής ΑΟΖ ως κενές περιεχομένου.

---

³⁹ Βλ. Αντωνίου Δ., «Διεύρυνση αμυντικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας - Ισραήλ», «*Η Καθημερινή*», 11-08-2012 διαθέσιμο <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_politics_3_11/08/2012_492100> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-02-2013)

⁴⁰ Βλ. <<http://www.nobleenergyinc.com/Operations/International/Eastern-Mediterranean-128.html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

⁴¹ Βλ. Ντόκος Θ., «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το γεωπολιτικό «Τετράγωνο» Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ-Τουρκίας», «*ΕΙΛΑΜΕΠ*», Κείμενο Εργασίας Νο 23/2011, διαθέσιμο <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2011/10/23_2011_WORKING_PAPER_Thanos_Dokos2.pdf> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013)

⁴² Βλ. «Ayalon: Israel will defend Greek oil drilling in Cyprus», «*Jewish Journal*», 23-11-2011, διαθέσιμο <http://www.jewishjournal.com/israel/article/ayalon_israel_will_defend_greek_oil_drilling_in_cyprus_20111123> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

Στην πράξη η προσέγγιση Ελλάδας και Ισραήλ έχει προχωρήσει εντυπωσιακά συγκρίσει με το παρελθόν, αφού πέραν από διμερείς συμφωνίες σε πληθώρα οικονομικών πεδίων, συμπεριλαμβανομένου και των ενεργειακών,⁴³ οι δύο χώρες διεξάγουν πλέον από κοινού αεροναυτικές στρατιωτικές ασκήσεις στην ελληνική επικράτεια.⁴⁴ Το πρωτόγνωρα, δε, καλό κλίμα των σχέσεων Ελλάδας και Ισραήλ επιβεβαιώνεται και στις δηλώσεις του Ρ. Ρόντερ, Προέδρου του Παγκόσμιου Εβραϊκού Συμβουλίου, ο οποίος κατά την επίσκεψή του στη Θεσσαλονίκη στις 17-03-2013 για τη διοργάνωση του Παγκοσμίου Εβραϊκού Συνεδρίου εξέφρασε μεταξύ άλλων την άποψη ότι υπάρχουν «...μεγάλες δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης της ελληνοϊσραηλινής συνεργασίας, σε τομείς όπως η υψηλή τεχνολογία, ο τουρισμός και η γεωργία...», ενώ τόνισε αναφερόμενος στις δηλώσεις Ερντογάν κατά του σιωνισμού, ότι συνιστούν «...μία υπολογισμένη προσβολή όχι μόνο κατά του Ισραήλ, αλλά όλων των Εβραίων». Πάντως έσπευσε να διευκρινίσει αναφερόμενος στις ισραηλινο-τουρκικές σχέσεις ότι: «...ίσως να χρειαστεί περισσότερος χρόνος από ο,τι νομίζαμε, αλλά θα εργαστούμε σκληρά προκειμένου να το πετύχουμε. Η Τουρκία και το Ισραήλ έχουν πολλά κοινά συμφέροντα...».⁴⁵

---

⁴³ Βλ. UDASIN S., “Israel, Cyprus, Greece sign electric cable deal”, “*The Jerusalem Post*”, 03-04-2012, διαθέσιμο < <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Israel-Cyprus-Greece-sign-electric-cable-deal> > (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

⁴⁴ Βλ. ZEIGER A., “Israel, US and Greece begin annual naval exercise”, “*The Times of Israel*”, 07-03-2013 διαθέσιμο <<http://www.timesofisrael.com/israel-us-and-greece-begin-annual-naval-exercise/>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

⁴⁵ Βλ. «Θεσσαλονίκη: Μεγάλες οι δυνατότητες περαιτέρω ενίσχυσης της ελληνοϊσραηλινής συνεργασίας λέει ο Ρ. Λόντερ», «*Αγγελιοφόρος*», 14-03-2013 <<http://www.angelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=4&artid=171780>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-03-2013)

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Η εμπλοκή των «Παγκόσμιου Βεληνεκούς Παικτών» στην Ελληνική ΑΟΖ

Αναντίρρητα, η οριοθέτηση όλων των θαλάσσιων ζωνών στο Αιγαίο - συμπεριλαμβανομένης και της επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας από 6 σε 12 μίλια - αποτελεί εξ ορισμού διεθνούς ενδιαφέροντος ζήτημα, καθώς δυνητικά μεταβάλλει τα δεδομένα της διεθνούς ναυσιπλοΐας, περιορίζοντας σημαντικά την ελευθερία κινήσεων των εμπορικών όσο και των πολεμικών στόλων στο Αιγαίο. Επίσης, αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για όλες τις χώρες που διαθέτουν ισχύ παγκοσμίου διαμετρήματος, ενώ περιορίζει και την οικονομική εκμετάλλευση της θαλάσσιας αυτής περιοχής.

1. ΗΠΑ

Ούσα η κατεξοχήν ισχυρή δύναμη στη διεθνή αρένα, οι ΗΠΑ ασκούν χωρίς αμφιβολία καταλυτική πίεση επί του εν λόγω ζητήματος. Υπό το προσωπείο του Ποντίου Πιλάτου, οι ΗΠΑ επιθυμούν την ελληνοτουρκική συνεννόηση στο θέμα της ΑΟΖ προωθώντας στην πραγματικότητα την από κοινού τρόπον τινά εκμετάλλευση των όποιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους. Στο πλαίσιο αυτό, η όποια τακτική της Ελλάδας με στόχο την ανακήρυξη της ΑΟΖ μονομερώς είναι σαφές ότι δεν θα συνοδευτεί από τις ευλογίες της Ουάσιγκτον.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς το ενδεχόμενο της ανακήρυξης της ΑΟΖ από την Ελλάδα δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνειών οι επί του θέματος τοποθετήσεις του ειδικού απεσταλμένου της τότε Αμερικανίδας ΥΠΕΞ για την ενέργεια στην Ευρασία, Richard Morningstar,⁴⁶ ο οποίος ήδη από το 2010 είχε διαμηνύσει ότι «.. εάν υπάρχουν φυσικές πηγές ενέργειας στο Αιγαίο ή σε οποιαδήποτε άλλη αμφισβητούμενη περιοχή, αυτές να βοηθήσουν

---

⁴⁶ Ο R. Morningstar υπηρετεί σήμερα ως πρέσβης στο Αζερμπαϊτζάν, βλ. βιογραφικό σημείωμα, διαθέσιμο <<http://www.state.gov/r/pa/ei/biog/195287.htm>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

στην επίλυση των ζητήματος των συνόρων. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να γίνει αυτό. Ο πρώτος είναι να υπάρξει, επιτέλους, **συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για τα σύνορα**. Αν αυτό δεν είναι δυνατόν, υπήρξαν περιπτώσεις όπου χώρες κατέληξαν σε «**εμπορικές διευθετήσεις**» και άφησαν το θέμα της οριοθέτησης των συνόρων για το μέλλον. Μπορώ να φανταστώ μια περίπτωση, στο Αιγαίο ή σε κάποια άλλη αμφισβητούμενη περιοχή, όπου το οικονομικό όφελος είναι και για τις δύο χώρες τόσο μεγάλο που τις συμφέρει να καταλήξουν σε μια επιχειρηματική λύση, ακόμη και εάν δεν συμφωνούν στα συγκεκριμένα σύνορα. Σίγουρα δεν θα ενθάρρυνα μονομερείς κινήσεις από καμία χώρα, αλλά θα ενθάρρυνα να βρεθεί λύση στα όποια ζητήματα υπάρχουν, υπογραμμίζοντας και πάλι ότι δεν γνωρίζω πλήρως τα ζητήματα του Αιγαίου».⁴⁷

Παρά την τότε επικαλούμενη - και όχι τυχαία - αμφίσημη άγνοια του Αμερικανού αξιωματούχου επί του ξεκάθਾਰου, τουλάχιστον κατά το διεθνές δίκαιο, καθεστώτος στο Αιγαίο, το σύνθημα «let's do business» αποκρυσταλλώνει εναργώς την αμερικανική θέση στο ζήτημα. Μάλιστα, στην χωρίς περιστροφές αμερικανική λογική «cut to the chase», ο R. Morningstar αποσαφήνισε την στάση των ΗΠΑ έναντι των εν λόγω θεμάτων πιο πρόσφατα λέγοντας ότι: «...τα ζητήματα στην Ανατολική Μεσόγειο ξεπερνούν την Κύπρο, ξεπερνούν το Ισραήλ και επηρεάζουν όλη την περιοχή. Υπάρχουν μυριάδες νομικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων που άπτονται του Δικαίου της Θάλασσας, αλλά και πολιτικά ζητήματα που χρειάζεται να επιλυθούν», ενώ όπως τόνισε: «...το αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο είναι καλό πράγμα. Όλες οι χώρες, από την Αίγυπτο ως την Τουρκία και την Ελλάδα, θα ωφεληθούν. Αν βρεθούν ευθύδικες (equitable) λύσεις, όλοι θα κερδίζουν. Αν όχι, κανείς δεν θα δρέψει πλήρη οφέλη...Τα εμπλεκόμενα μέρη θα πρέπει να εξετάσουν με λογική τα

---

⁴⁷ Βλ. «Η Ελλάδα δικαιούται να ανακηρύξει ΑΟΖ στο Αιγαίο - Συνεκμετάλλευση κοιτασμάτων ενέργειας με Τουρκία, προτείνει αξιωματούχος των ΗΠΑ», «Η Καθημερινή», 01-08-2010, διαθέσιμο <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_politics_100044_01/08/2010_410050> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

συμφέροντά τους και να συνομιλήσουν μεταξύ τους ώστε να βρεθεί λύση και όλοι να επωφεληθούν».⁴⁸

Στο σημείο αυτό, πρέπει να διευκρινισθεί ότι η έννοια της «ευθυδικίας» / «equity», στην οποία επί της ουσίας αναφέρεται ο Αμερικανός πρέσβης, δεν παραπέμπει σε κάποια Γενική Αρχή του Δικαίου περί «δικαίου» και «ορθού», η οποία ούτως ή άλλως θα ήταν επιδεκτική πολλών ερμηνειών, αλλά αποτελεί ειδικότερο όρο του Διεθνούς Δικαίου που εισήχθη αρχικά από τον Αμερικανό Πρόεδρο Τρούμαν ακριβώς για το ζήτημα της χάραξης θαλασσιών ορίων και όπως προκύπτει από τη διεθνή νομική θεωρία αντιπαραβάλλεται στην μέθοδο χάραξης θαλασσιών ορίων με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής» / «median line - equidistance », που όπως αναφέρεται ανωτέρω προβάλλεται από την Ελλάδα ως η καταρχήν μέθοδος για τη διευθέτηση των ορίων της ΑΟΖ.⁴⁹

Πρακτικά, λοιπόν, «μεταφράζοντας» το σύνολο των λεγομένων του Αμερικανού πρέσβη προκύπτει ότι το νομικό πλαίσιο για την χάραξη των ορίων των ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο δεν θα πρέπει να αναζητηθεί αποκλειστικά και μόνο στην Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, την οποία ως γνωστόν οι ΗΠΑ δεν έχουν κυρώσει, ή και στη σχετική διεθνή νομολογία, που παρά τη μη σαφή πάντα κατεύθυνσή της παρέχει αναμφίβολα ένα σταθερότερο πλαίσιο για την επίλυση μιας πιθανής διακρατικής διαφοράς θαλασσιών ορίων από την ασαφή και όλως υποκειμενική αρχή της «ευθυδικίας».⁵⁰ Αντιθέτως, η Ουάσιγκτον προκρίνει για την Ανατολική Μεσόγειο την υιοθέτηση μιας πιο «χαλαρής», «α λα καρτ» δέσμης κανόνων *ad hoc* εφαρμοζόμενων για κάθε πιθανή διαφορά, ούτως ώστε να

---

⁴⁸ Βλ. « Αποφύγετε μονομερή βήματα λένε οι ΗΠΑ για την ΑΟΖ -Η Ουάσιγκτον συστήνει συνεννόηση για την υφαλοκρηπίδα - Γαλλία και Γερμανία τηρούν στάση αναμονής», «*Το Βήμα*», 13-01-2013, διαθέσιμο <<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=492776>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

⁴⁹ Βλ. Βλ. Dundua N., “Delimitation of maritime boundaries between adjacent States”, “*United Nations – The Nippon Foundation Fellow*”, 2006-2007, διαθέσιμο <http://www.un.org/depts/los/nippon/unuff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dundua_0607_geo_rgia.pdf> (ηλεκτρονική πρόσβαση 14-03-2013)

⁵⁰ Βλ. SHI J., “Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice”, “*Chinese Journal of International Law*”, (2010) 9 (2): 271-291, σελ. 281-289 διαθέσιμο <<http://chinesejil.oxfordjournals.org/content/9/2/271.full.pdf+html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

επιτευχθούν στην ευρύτερη αυτή περιοχή οι επιθυμητές – για τα αμερικανικά συμφέροντα - συμφωνίες.

Εκ των ανωτέρω είναι, λοιπόν, προφανές, ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν μια ελληνοτουρκική συμφωνία υπό την αιγίδα τους, με σκοπό τη μεγιστοποίηση κατά αυτόν τον τρόπο των οφελών τους και δια του αποκλεισμού της επιρροής τρίτων κρατών ή ακόμη και διεθνών οργανισμών από την διαχείριση του ζητήματος. Επομένως, η ελληνική πλευρά δεν μπορεί να περιμένει την αμερικάνικη συνδρομή κατά οποιοδήποτε τρόπο σε μια πιθανή μονομερή ανακήρυξη της ΑΟΖ, πολύ περισσότερο στην άσκηση συγκεκριμένων κυριαρχικών δικαιωμάτων σε θαλάσσιες περιοχές, όπου εφάπτονται με τα όρια της τουρκικής πλευράς. Εξάλλου, η κρίση των Ιμίων, ως πρόλογος του νέου «γκρίζου» κεφάλαιο των τουρκικών διεκδικήσεων στο Αιγαίο, αποκάλυψε σε όλους τις αμερικανικές διαθέσεις αναφορικά με τα ζητήματα κυριαρχίας στην περιοχή.

2. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως παίκτης παγκόσμιου βεληνεκούς, που συχνά λάμπει δια της απουσίας της, καλείται στην προκειμένη περίπτωση να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων και να εμπλακεί ενεργά στο ζήτημα της ελληνικής ΑΟΖ, προωθώντας στο πλαίσιο της κοινής θαλάσσιας πολιτικής της την εφαρμογή, βεβαίως, των κανόνων του Δικαίου της Θάλασσας, όχι μόνο επειδή θεωρητικώς τα ελληνικά συμφέροντα συνδέονται ευθέως με τα «ευρωπαϊκά»,⁵¹ αλλά διότι στην πράξη οι ευρύτερες γεωπολιτικές εξελίξεις στην Ανατολική Μεσογείου δεν αφήνουν αδιάφορες τις ισχυρές ευρωπαϊκές χώρες.

Εξάλλου, ο γενικότερος επανακαθορισμός της ελληνικής πολιτικής για την ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ, ανέδειξε τη διάθεση για ένταξη του ζητήματος αυτού στην ευρύτερη στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ, προκρίνοντας μάλιστα και τα οικονομικά οφέλη από την ευόδωση του όλου εγχειρήματος. Χαρακτηριστική είναι η ομιλία του Έλληνα

---

⁵¹ Βλ. Βαληνάκης Γ. επιμ., «Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990-2010», Αθήνα: Σιδέρης, 2010, σελ. 400-409

πρωθυπουργού Αν. Σαμαρά ενώπιον του Γάλλου Προέδρου Φρ, Ολάντ κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του τελευταίου στην Αθήνα στις 19-02-2013, όπου μεταξύ άλλων τονίσθηκε ότι *«...τα ενεργειακά αποθέματα της Ελλάδας βρίσκονται στον υποθαλάσσιο χώρο της και αποτελούν πλουτοπαραγωγικές πηγές της Ευρώπης. Θα προχωρήσουμε στην κίνηση της ΑΟΖ με τις σωστές κινήσεις. Η Ελλάδα πρέπει να γίνει κόμβος υδρογονανθράκων για ολόκληρη Ευρώπη και μαζί με την Κύπρο να αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερο ρόλο στον εφοδιασμό της Ευρώπης»*.⁵²

Στον αντίποδα, οι αντιδράσεις των Ευρωπαίων εταίρων της χώρας, και πιο συγκεκριμένα της Γαλλίας και της Γερμανίας, φαίνεται να είναι καταρχήν θετικές στο ενδεχόμενο εκμετάλλευσης των ελληνικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και επομένως για την άσκηση των σχετικών ελληνικών δικαιωμάτων στην ΑΟΖ, ιδίως ενόψει της ευρωπαϊκής κρίσης χρέους. Παρόλα αυτά, ανακύπτουν σοβαρά ερωτηματικά σχετικά με την στάση που θα τηρήσουν οι ευρωπαίοι την επαύριο μιας ενδεχόμενης ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ, και πιο συγκεκριμένα, όταν δηλαδή θα κληθεί η χώρα να ασκήσει τα κυριαρχικά δικαιώματά της εντός συγκεκριμένων θαλάσσιων ορίων. Η διαφαινόμενη τήρηση του σταθερού δόγματος αναμονής της ευρωπαϊκής πολιτικής, θεωρείται τακτική η οποία βασίζεται στην μεγιστοποίηση των κερδών δια του λιγότερου δυνατού κόστους και κατά συνέπεια δεν προσφέρεται για κινήσεις μεγάλου ρίσκου, πολλώ δε μάλλον για καταστάσεις όπου απαιτείται δυναμική εμπλοκή.

Στον άξονα αυτό είναι ενδεικτικές οι δηλώσεις του Προέδρου της Γαλλίας, ο οποίος ανταπαντώντας στο κάλεσμα του Έλληνα Πρωθυπουργού σχολίασε ότι *«...είναι ευκαιρία για την Ελλάδα και την Ευρώπη η ύπαρξη υδρογονανθράκων. Εδώ θα επικρατήσει το διεθνές δίκαιο και το δίκαιο της θάλασσας. Αν η Γαλλία μπορεί να συμβάλει στο να γίνει από κοινού διερεύνηση πλουτοπαραγωγικών πόρων θα το κάνει»*. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η δραστηριότητα της γαλλικής πετρελαϊκής εταιρείας TOTAL στην κυπριακή ΑΟΖ, και

---

⁵² Βλ. «Για «νέο κεφάλαιο» στις ελληνογαλλικές σχέσεις μίλησε ο Αντώνης Σαμαράς», «Φρανσουά Ολάντ: Δεν ήρθα για να πουλήσω όπλα, αλλά για αλληλεγγύη», «*Τα Νέα*», 19-02-2013 διαθέσιμο <<http://www.tanea.gr/news/politics/article/5002091/sthn-athhna-o-fransoya-olant/>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 20-02-2013)

δη στα οικόπεδα 10 και 11,⁵³ όπως και η πρόθεσή της για έρευνες νοτίως της Κρήτης συνιστά σαφώς ενθαρρυντική εξέλιξη.⁵⁴

Σε συμβολικό, δε, επίπεδο, το ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου, που αναγνωρίζει ότι η ελληνική ΑΟΖ αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής,⁵⁵ τονώνει την ελληνική πλευρά, ώστε να συνεχίσει το μαραθώνιο για την προώθηση των ελληνικών συμφερόντων στην Ανατολική Μεσόγειο, υποδεικνύοντας παράλληλα και το κατάλληλο πεδίο και τα μέσα που πρέπει να επιλεγούν για την υλοποίηση των ελληνικών στόχων. Είναι προφανές ότι ο ισχυρότερος μοχλός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ήταν, είναι και θα είναι η συμμετοχή της χώρας στην ΕΕ.

3. ΡΩΣΙΑ

Χωρίς αμφιβολία, η ρωσική πλευρά διατηρεί σταθερό ενδιαφέρον συνεργασίας με την Ελλάδα σε ποικίλα οικονομικά πεδία, ιδίως, δε, για τα θέματα ενέργειας,⁵⁶ όπως εξάλλου προκύπτει εμφανώς από τις ρωσικές προσπάθειες για την υλοποίηση του πετρελαϊκού αγωγού «Burgas-Αλεξανδρούπολη»,⁵⁷ αλλά και προσφάτως για την εξαγορά των εταιρειών της ΔΕΠΑ και ΔΕΣΦΑ από ομίλους ρωσικών συμφερόντων.⁵⁸

---

⁵³ Βλ. «Για πετρέλαιο ψάχνει η γαλλική Total στην κυπριακή ΑΟΖ», «*ANTI online*», 20-02-2013, (διαθέσιμο <<http://www.antionline.gr/Economy/World/Pages/20132/4e4e0bac-96ab-405c-8e69-7d602b9ad0f7.aspx>> ηλεκτρονική πρόσβασης 24-02-2013)

⁵⁴ Βλ. Φλουδόπουλος Χ., «Που βρίσκονται οι έρευνες της PGS για τα πετρέλαια», «*Capital.gr*», 14-02-2013, διαθέσιμο < <http://www.capital.gr/News.asp?id=1730318> > (ηλεκτρονική πρόσβαση 20-02-2013)

⁵⁵ Βλ. «ΑΠΟΦΑΣΗ ΣΤΑΘΜΟΣ - Ευρωκοινοβούλιο: Η ελληνική ΑΟΖ είναι και ευρωπαϊκή ΑΟΖ», «*Ημερησία*», 14-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113009660>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 16-03-2013)

⁵⁶ Βλ. Stergiou A, “Russian policy in the eastern Mediterranean and the implications for EU external action”, “*European Union Institute for Security Studies*”, 25-07-2012, διαθέσιμο <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/russian-policy-in-the-eastern-mediterranean-and-the-implications-for-eu-external-action/>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-02-2013)

⁵⁷ Βλ. Βαληνάκης Γ. επιμ., «*Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990-2010*», Αθήνα: Σιδέρης, 2010, σελ. 161-168

⁵⁸ Βλ. «Ρωσικό ενδιαφέρον απόκτησης των εταιριών ΔΕΠΑ και ΔΕΣΦΑ», «*Express.gr*», 05-04-12, διαθέσιμο <http://www.express.gr/news/ellada/585145oz_20080225585145.php3> (ηλεκτρονική πρόσβαση 20-02-2013)

Αυταπόδεικτη, δε, είναι και η διαχρονική ανάμειξη της Ρωσίας στα τεκταινόμενα της Ανατολικής Μεσογείου, ως εκ τούτου οι τρέχουσες εξελίξεις και δη εν προκειμένω η ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ παράλληλα με την αναδιάταξη των επί του πεδίου συμμαχιών συγκεντρώνουν την αμέριστη προσοχή της Μόσχας.⁵⁹

Ειδικότερα, ως προς το ζήτημα της χάραξης των ορίων της ΑΟΖ μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου θεωρείται ότι η ρωσική πλευρά θα τηρήσει ευνοϊκή στάση έναντι των ελληνικών θέσεων, υπό το σκεπτικό ότι στο πρόσφατο παρελθόν η Κύπρος έτυχε σαφούς ρωσικής στήριξης στη διεθνή πολιτική σκηνή στις προσπάθειες της για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που ανακαλύφθηκαν εντός της κυπριακής ΑΟΖ. Πιο συγκεκριμένα είναι εναργές σύμφωνα με τα λεγόμενα του υπουργού εξωτερικών Σ. Λαβρόφ στο περιθώριο των εργασιών της 66ης Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στις 20 Σεπτεμβρίου του 2011 ότι η ρωσική θέση αναφορικά με το ανωτέρω ζήτημα «... **βασίζεται στο διεθνές δίκαιο και ειδικά για την περίπτωση αυτή στη σύνοδο του 1982 του Δικαίου της Θάλασσας**», ενώ τονίσθηκε ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη οφείλουν «...να αποφύγουν βήματα τα οποία θα κλιμάκωναν την κατάσταση», αντιθέτως πρέπει «... να παραμείνουν εντός του πλαισίου του Δικαίου της Θάλασσας».⁶⁰

Αναμφίβολα, λοιπόν, προκρίνεται από τη Ρωσία, ομοίως και από τη Γαλλία και τη Γερμανία όπως αναφέρεται ανωτέρω, ότι η χάραξη των ορίων των ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου και κατά συνάφεια και η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων συνιστά ζήτημα ερμηνείας και εφαρμογής της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας της Επομένως. Υπό το ανωτέρω πρίσμα εκτιμάται ότι τα ρωσικά συμφέροντα δεν θίγονται από μια πιθανή ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ με βάση την Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας, με άλλα λόγια δηλαδή από τα κοινά όρια της ελληνικής και κυπριακής ΑΟΖ.

---

⁵⁹ Βλ. Zhukov Y., "Trouble in the Eastern Mediterranean Sea - The Coming Dash for Gas", *The Foreign Affairs*, 20-03-2013, διαθέσιμο < <http://www.foreignaffairs.com/articles/139069/yuri-m-zhukov/trouble-in-the-eastern-mediterranean-sea>> (23-03-2013)

⁶⁰ Βλ. «Ρωσική στήριξη των ερευνών της Κύπρου στην ΑΟΖ», «Ναυτεμπορική», 20-09-2011, διαθέσιμο <<http://1.naftemporiki.gr/news/cstory.asp?id=2059503>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 20-02-2013)

Μάλιστα, στην πράξη ένα τέτοιο ενδεχόμενο μπορεί να αποτελέσει χρυσή ευκαιρία για την περαιτέρω διείσδυση των ρωσικών συμφερόντων στην Ελλάδα, καθώς η ελληνική πλευρά για την υλοποίηση του όποιου σχεδίου εκμετάλλευσης των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της, θα αναγκαστεί να αναζητήσει ισχυρούς εταίρους και ευρείες συμμαχίες.⁶¹ Άλλωστε, δεδομένης της πρόθεσης της Ρωσίας να επιβάλλει την γεωπολιτική της παρουσία στις υποθέσεις της Ανατολικής Μεσογείου προς όφελος των γεωστρατηγικών της στην περιοχή συμφερόντων,⁶² διαφαίνεται να διαγράφεται θετικό κλίμα έναντι των ελληνικών θέσεων και στο ζήτημα της ΑΟΖ.

---

⁶¹ Βλ. Ντόκος Θ., «Ένα νέο κεφάλαιο στις ελληνορωσικές σχέσεις», «*Η Καθημερινή*», 01-02-2012, διαθέσιμο <<http://www.kathimerini.gr/728781/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/ena-neo-kefalaio-stis-ellhnorwsikes-sxeseis>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-02-2013)

⁶² Βλ. Λιγουριώτης Λ., «Ο ρωσικός στόλος στη Μεσόγειο. Σε Ελλάδα και Κύπρο ο ανεφοδιασμός του», «*News Now*» 12-03-2013, διαθέσιμο <<http://www.newsnow.gr/article/379221/o-rosikos-stolos-sti-mesogeio-se-ellada-kai-kypro-o-anefodiasmos-tou.html>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 18-02-2013)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Επιμέθιο της Ελληνικής ΑΟΖ

Χάρτης με ζώνες ελληνο-τουρκικών υποθαλάσσιων ερευνών⁶³

Όπως προκύπτει από την ως άνω ανάλυση, μια τυχόν προσπάθεια της Ελλάδας να ανακηρύξει μονομερώς της ΑΟΖ προσκρούει προδήλως στις τουρκικές αντιδράσεις, αλλά και στην εμπλοκή του διεθνούς παράγοντα. Είναι προφανές ότι το εν λόγω ζήτημα ξεπερνά τα όρια της παραδοσιακής ελληνοτουρκικής διαμάχης και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διεθνών σχέσεων που αφορά την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και την σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο. Η παρούσα συγκυρία, λοιπόν, όπου Ελλάδα και Κύπρος ταλανίζονται από την οικονομική κρίση φαίνεται να είναι ιδιαίτερα αρνητική για ανάληψη ριζοκίνδυνων πρωτοβουλιών, ενώ η γενικότερη αλλαγή των ισορροπιών στη μέση

---

⁶³ Βλ. «Τα κυριαρχικά δικαιώματα στο μύλο των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων», «Ριζοσπάστης», 20-01-2013, διαθέσιμο <<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=7251179&publDate>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 19-03-2013)

Ανατολή μετά την «αραβική άνοιξη» και την έντονη εμπλοκή των Παγκοσμίων Δυνάμεων, αφήνει λίγα περιθώρια για πειραματισμούς.

Από τη μια, η ελληνική πλευρά καλείται να επιδείξει σοβαρότητα και αποφασιστικότητα, ώστε καταβάλλοντας μια οργανωμένη προσπάθεια από κοινού με την Κύπρο να καταφέρει όχι μόνο να διασφαλίσει τα θαλάσσια σύνορά της, αλλά και να εξέλθει της οικονομικής κρίσης. Πέρα από την άντληση νομικών επιχειρημάτων από το διεθνές κανονιστικό πλαίσιο, βασικός μοχλός διεθνούς πίεσης και για τα δύο κράτη, ακόμη και σε αυτή τη δύσκολη οικονομική συγκυρία, είναι η συμμετοχή Ελλάδας και Κύπρου στους κόλπους της ΕΕ και δη στον «σκληρό πυρήνα» της ζώνης του ευρώ, σαφές συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων χωρών της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου. Άλλωστε, παρά την ρευστότητα του γεωπολιτικού παιγνίου στην Ανατολική Μεσόγειο, υφίστανται σημαντικά περιθώρια ελιγμών, δεδομένης της εναλλαγής της ισραηλινής πολιτικής έναντι της Τουρκίας, αλλά κυρίως λόγω του έντονου ρωσικού ενδιαφέροντος για συμμετοχή στη διανομή του υποθαλάσσιου πλούτου της περιοχής.

Από την άλλη πλευρά, φαίνεται να ενδυναμώνεται η Άγκυρα από την οικονομική παρακμή Ελλάδας και Κύπρου, που πλέον πέρα από την σταθερή милитарιστική επιθετικότητά της, εντάσσει στην φαρέτρα της ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό όπλο, την επιχειρηματική διείσδυση στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Ακόμη, η επίμονη αμερικανική γραμμή για την συνεκμετάλλευση των κοιτασμάτων των υδρογονανθράκων του Αιγαίου, «φουσκώνει» τις τουρκικές φιλοδοξίες. Ενώ παραμένει ως κατεξοχήν πλεονέκτημα της Άγκυρας η εξ ιδρύσεως Δημοκρατίας της Τουρκίας σθεναρή και στοχευμένη εξωτερική πολιτική της έναντι της μόνιμης φοβικότητας της Αθήνας και των ελληνικών κομματικών ανταγωνισμών εσωτερικής κατανάλωσης.

Επιπροσθέτως, πέρα από το πλαίσιο της παρούσας μελέτης, αξίζει να σημειωθεί ότι στην πράξη η ελληνική ΑΟΖ έχει επισήμως ανακηρυχθεί. Αν και είναι προφανώς αμφιλεγόμενη η άμεση επίδραση του ελληνικού δικαίου, Νόμος 4001/2011, στη διεθνή δικαιοταξία,

αναφορικά με τα όρια της ελληνικής ΑΟΖ,⁶⁴ η πρόσφατη ρηματική διακοίνωση της Ελλάδας στον ΟΗΕ ενόψει των τουρκικών παραχωρήσεων αδειών έρευνας σε περιοχές της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, δεν αφήνει περιθώρια παρερμηνείας τουλάχιστον σε πολιτικό επίπεδο, καθώς η ελληνική κυβέρνηση με κάθε επισημότητα τοποθετήθηκε στο ζήτημα υπογραμμίζοντας ότι ελλείψει συμφωνίας τα εξωτερικά όρια της ελληνικής ΑΟΖ καθορίζονται με βάση τη μέση γραμμή.⁶⁵

Βεβαίως, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, η ανακήρυξη της ΑΟΖ ή η *de facto* οριοθέτησή της δεν αρκεί για να προχωρήσει η Ελλάδα με ασφάλεια στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων περιοχών που εντάσσονται στην ΑΟΖ της, καθώς σε κάθε περίπτωση απαιτούνται συμφωνίες οριοθέτησης με τα όμορα κράτη. Εντούτοις, φαίνεται ότι πρακτικά η διαδικασία έρευνας στο Ιόνιο και στο Λιβυκό πέλαγος προχωρά,⁶⁶ γεγονός που δεν στερείται σημασίας, ιδίως εάν τελικά τα ευρήματα προσελκύσουν περαιτέρω το ενδιαφέρον πετρελαϊκών κολοσσών.

Κλείνοντας, τονίζεται ότι σε κάθε περίπτωση, από την ελληνική στρατηγική δεν πρέπει να αποσυρθεί, λόγω «υψηλής επικινδυνότητας», το χαρτί του καθορισμού του ελληνοκυπριακού ορίου της ΑΟΖ, η χρήση του οποίου, κατά την άποψη του γράφοντος, είναι επιβεβλημένη σε κατάλληλη χρονική στιγμή. Μάλιστα, στη βάση του ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τον «Ευρωπαϊκό Οδικό Ενεργειακό Χάρτη μέχρι το 2050», οι δύο χώρες θα πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ,⁶⁷

---

⁶⁴ Βλ. συνέντευξη Χρήστου Ροζάκη «Όχι σε μονομερείς ενέργειες για την ΑΟΖ», «*Η Εφημερίδα των Συντακτών*», 03-02-2013, διαθέσιμο <<http://www.efsyn.gr/?p=20436>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-02-2013)

⁶⁵ Βλ. Αθανασόπουλος Α., «Καστελόριζο και Ρόδος έχουν πλήρη υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ «Το Βήμα» αποκαλύπτει την ελληνική ρηματική διακοίνωση στον ΟΗΕ», «*Το Βήμα*», 21-02-2013, διαθέσιμο <<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=499419>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 15-03-2013)

⁶⁶ Βλ. «Ολοκληρώθηκαν οι έρευνες του Nordic Explorer στο Ιόνιο και την Κρήτη -Για τον εντοπισμό κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου», «*Το Βήμα*», 27-02-2013 διαθέσιμο <<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=500364&wordsinarticle=%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%3b%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%AF%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7>> (ηλεκτρονική πρόσβαση 19-03-2013)

⁶⁷ Βλ. Βαληνάκης Γ. επιμ., «*Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990-2010*», Αθήνα: Σιδέρης, 2010, σελ. 393-411

ώστε να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες και για τον καθορισμό πλέον των εσωτερικών ορίων της ευρωπαϊκής ΑΟΖ.

Εν είδει συμπεράσματος, ας συγκρατηθεί εκ της παρούσης ότι για την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της ΑΟΖ, δεδομένης της κρισιμότητας των εξελίξεων της τρέχουσας περιόδου ,απαιτούνται λεπτοί, μεθοδικοί χειρισμοί, ώστε να αξιοποιηθεί το νομικό και πολιτικό οπλοστάσιο της χώρας. Καθώς, δε, το γεωπολιτικό παίγνιο ελέγχου των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο πρόκειται να διαρκέσει αρκετούς ακόμη «γύρους», είναι εκ των ουκ άνευ η εκπόνηση ενός κοινού σχεδίου μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου για τη διασφάλιση των συμφερόντων του Ελληνισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βαληνάκης Γ. επιμ., «*Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1990-2010*», Αθήνα: Σιδέρης, 2010

Δίπλα Χ- Ροζάκης Χ. επιμ., «*Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*», Αθήνα: Σιδέρης, 2004

Ρούκουνας Ε., «*Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Ξενόγλωσση

Gavouneli M., “Functional Jurisdiction in the Law of the Sea”, publ. Martinus Nijhoff, 2007

Pineschi L. - Treves T., “The Law of the Sea: The European Union and Its Member States”, publ. Martinus Nijhoff, 1996

Hong S.-Y. - Van Dyke J. ed., “Maritime Boundary Disputes, Settlement Processes, and the Law of the Sea”, publ. Martinus Nijhoff, 2009

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αθανασόπουλος Α., «Πράσινο» για οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, «*Το Βήμα*», 05-01-2013

Βαληνάκης Γ., Το σχέδιο «Ελλάς επί Τέσσερα», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 12-06-2012

Βαληνάκης Γ., «Τι κάναμε με τον Καραμανλή για την ΑΟΖ», «*Η Καθημερινή*», 03-02-2013

Κουσκουβέλης Η., «Κρίση και Εξωτερική Πολιτική», «*Foreign Affairs–The Hellenic Edition*», 05-02-2012

Λιγουριώτης Λ., «Ο ρωσικός στόλος στη Μεσόγειο. Σε Ελλάδα και Κύπρο ο ανεφοδιασμός του», «*News Now*», 12-03-2013

Μάζης Ι., «Ο γεωστρατηγικός άξονας Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδος», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 06-04-2012

Ντάγιος Σ., «Αλβανία, Ελλάδα και Ε.Ε.» «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 05/02/2013

Ντόκος Θ., «Ένα νέο κεφάλαιο στις ελληνορωσικές σχέσεις», «*Η Καθημερινή*», 01-02-2012

Ντόκος Θ., «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το γεωπολιτικό «Τετράγωνο » Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ-Τουρκίας», «*ΕΛΙΑΜΕΠ*», Κείμενο Εργασίας Νο 23/2011

Ντόκος Θ.- Τσακίρης Θ., «Μια στρατηγική Ευκαιρία: Ο Ρόλος της Ελλάδας στο πλαίσιο του Νοτίου Διαδρόμου Φυσικού Αερίου», «*ΕΛΙΑΜΕΠ*», Κείμενο Πολιτικής Νο 17 /2012

Ραβανός Α. - Αθανασόπουλος Α., «Τα σενάρια για την ΑΟΖ», «*Το Βήμα*», 03-02-2013

Τσακίρης Θ., «Το ενεργειακό παιχνίδι στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 27-01-2012

Τσακίρογλου Α., «Μεγάλες δυνάμεις» στο παιχνίδι των ΑΟΖ, «*Η Εφημερίδα των Συντακτών*», 06-01-2013

Τσάλτας Γ., «Η παγίδα των ΑΟΖ - Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα», «*Foreign Affairs-The Hellenic Edition*», 13-04-2012

Ξενογλώσση

Archer J.H., Casey Jarman M., “Sovereign rights and responsibilities: Applying public trust principles to the management of EEZ space and resources”, Ocean & coastal management, 1992 - Elsevier

Billion D., “La Turquie regarde vers l’Europe - Brève histoire des relations turco-européennes depuis 1963”, “*Le Monde Diplomatique*”, Juin 2008

Dundua N., “Delimitation of maritime boundaries between adjacent States”, “*United Nations – The Nippon Foundation Fellow*”, 2006-2007

Finkel A., “ La Turquie regarde vers l’Europe ”, “ *Le Monde Diplomatique* ”, Juin 2008

Hauslohner A., “Libya's Revolution Produces a New Hybrid: Pro-Western Islamists”, “*TIME*”, 16-09-2011

Ioannou K., “A tale of two islets -The Imia incident between Greece and Turkey”, <http://www.hri.org/MFA/thesis/spring97/two_islets.html>

International Crisis Group, “Aphrodite’s gift: can Cypriot gas power a new dialogue?”, Europe Report N°216 – 2 April 2012

International Crisis Group, “Divided We Stand: Libya’s Enduring Conflicts”, Middle East/North Africa Report N°130 -14 Sep 2012

International Crisis Group, “Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute”, Europe Briefing N°64 - 19 July 2011

Ortolland D., “The Greco-Turkish dispute over the Aegean Sea : a possible solution ?”, “*Diploweb*”, 10-04-2009

Öztürk B. - Başeren S. H., “The exclusive economic zone debates in the Eastern Mediterranean Sea and fisheries”, “*J. Black Sea/Mediterranean Environment* ”, Vol.14 : 77-83 (2008)

Pipes D., “Kastelorizo: Mediterranean flash point”, “*The Washington Post*”, 08-02-2012

Rose S., “Naval Activity in the EEZ – Troubled Waters Ahead”, 39 *Naval L. Rev.* 67 (1990)

Shi J., “Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice”, “*Chinese Journal of International Law*”, (2010) 9 (2): 271-291

Scovazzi T., “Maritime Boundaries in the Eastern Mediterranean Sea”, Mediterranean Policy Program - Eastern Mediterranean Energy Project June 2012

Song Y., “The Application of Article 121 of the Law of the Sea Convention to the Selected Geographical Features Situated in the Pacific Ocean”, *“Chinese Journal of International Law”*, (2010) 663–698

Stergiou A, “Russian policy in the eastern Mediterranean and the implications for EU external action”, *“European Union Institute for Security Studies”*, 25-07-2012

UN, “Report of the Secretary-General’s Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident”, September 2011

Van Dyke J., Morgan J. & Gurish J., “The Exclusive Economic Zone of the Northwestern Hawaiian Islands: When Do Uninhabited Islands Generate an EEZ”, 25 *San Diego L. Rev.*425 (1988)

Volterra R., “Recent developments in maritime boundary delimitations: brief reflections on certain aspects of the two UNCLOS cases (Eritrea/Yemen and Qatar v. Bahrain)”, <http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS01Folder/VOLTERRA.PDF>

ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

International Court of Justice

Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)

Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)

Permanent Court of Arbitration - UNLOS

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain)

International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS)

Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar)